

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 364.01:336.14

Л. Б. Баранник, О. А. Костенко

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ТА БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

У статті розглядається зв'язок між соціальним захистом населення та бюджетною безпекою в Україні. Представлена статистична та аналітична інформація щодо стану бюджетної безпеки та соціальної безпеки, зокрема такої її складової, як фінансове забезпечення соціального захисту населення. Спростовується теза про те, що соціальний захист населення негативно впливає на бюджетну безпеку. Підкреслюється, що зростання чисельності безробітних, злочинців, безпритульних навпаки лягає тягарем на бюджетні видатки. Зроблено наголос на тому, що економічно доцільним є не скорочення видатків соціального спрямування, а радикальні реформи в усіх сферах.

Ключові слова: фінансове забезпечення, соціальний захист населення, видатки бюджету, бюджетна безпека, зайнятість населення, соціальне забезпечення.

В статье рассматривается связь между социальной защитой населения и бюджетной безопасностью в Украине. Представлена статистическая и аналитическая информация о состоянии бюджетной безопасности и социальной безопасности, в частности такой ее составляющей, как финансовое обеспечение социальной защиты населения. Опровергается тезис о том, что социальная защита населения негативно влияет на бюджетную безопасность. Подчеркивается, что рост численности безработных, преступников, бездомных наоборот ложится бременем на бюджетные расходы. Сделан упор на то, что экономически целесообразным является не сокращение расходов социальной направленности, а радикальные реформы во всех сферах.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, социальная защита населения, расходы бюджета, бюджетная безопасность, занятость населения, социальное обеспечение.

The article deals with the connection between social welfare and fiscal security in Ukraine. Authors present statistical and analytical information on the state of budget security and social welfare, including such a constituent as financial provisions for social welfare protection. The thesis that social protection provides negative impact on the budgetary security is refuted. It is emphasized that the increase in the number of the unemployed, perpetrators, the homeless conversely realizes itself as a burden to budgetary expenditures. It is highlighted that economical feasibility does not lie within the reduction of social expenditures, but rather pertains to radical reforms in all spheres.

Key words: financial security, social welfare protection, budgetary security, employment of the population, social security.

Важливість дослідження проблематики бюджетної безпеки в нашій країні в умовах сучасного етапу трансформації економіки пояснюється тим, що протягом багатьох років Україна має дефіцитний державний бюджет, що потребує залучення додаткових ресурсів у вигляді зовнішніх і внутрішніх запозичень, грошової емісії та інших заходів, які негативно впливають на рівень фінансової безпеки держави в цілому. Є ще один немаловажний аспект – це скорочення державних витрат на соціальні цілі, зокрема, програм на соціальний захист населення,

заморожування розвитку соціальної інфраструктури, що, звісно, заважає Україні реалізувати одну з головних цілей її розвитку у цьому тисячолітті – подолати бідність [1].

Бюджетній проблематиці присвячені праці багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, дослідницька діяльність С. Буковинського, С. Булгакової, О. Василика присвячена питанням управління бюджетними коштами, бюджетному впливу на гармонізацію інтересів суспільства. Такі вчені, як О. Кириленко, Л. Лисяк, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов активно працюють над проблемами вдосконалення бюджетної політики, бюджетного регулювання та багатьох інших. Державні фінанси та проблему реформування міжбюджетних відносин досліджує І. Луніна. Державний бюджет і бюджетна стратегія є предметом наукового пошуку А. Ватульова. Безпосередньо бюджетній безпеці присвячені роботи З. Варналія і С. Онищенко.

Проблема, не дивлячись на велику увагу до неї з боку вчених, постійно потребує аналізу. В світі відбуваються швидкі глобалізаційні економічні та геополітичні зміни, й Україна знаходиться в вирії цих подій. Крім того, Україна має намір реалізувати ідею європейської інтеграції. Це в свою чергу вимагає від неї вирішення такого стратегічного завдання бюджетної політики на найближчі 15-20 років, як забезпечення збалансованості бюджету. Поруч з цим необхідно суттєво підвищити рівень життя населення до європейських стандартів. Останні декілька років в інформаційному просторі поширена думка, що бюджетні проблеми виникають, насамперед, через надмірні соціальні виплати, тому їх треба скоротити. Щодо справедливості цього твердження, то зауважимо, що в принципі це можливо, така загроза цілком ймовірна, але підходити до «економії» на витратах треба зважено та обґрунтовано.

Мета статті полягає у з'ясуванні питань, як досягти певної бюджетної безпеки й при цьому не знизити рівень фінансового забезпечення соціального захисту населення, чи взагалі це можливо?

Бюджетна безпека відображає рівень спроможності бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та ефективне використання бюджетних коштів. Вона виступає своєрідним індикатором й критерієм ефективності бюджетної політики та організації бюджетного процесу [2, с. 171]. Разом з тим, досягти бюджетної безпеки неможливо без соціальної безпеки, яка значно залежить від вирішення питань соціального захисту населення (далі – СЗН). Тут існує тісний зв'язок, обумовлений діалектикою суспільного розвитку. СЗН окрім поширеного розуміння його як підтримки нужденних або незахищених верств населення дедалі набуває значення як захист всього населення шляхом створення безпечного соціального середовища. Недарма, в англійській економічній літературі в якості позначення поняття «соціальний захист населення» досить часто використовують словосполучення «social security», що буквально перекладається як соціальна безпека.

На сьогодні показники бюджетної безпеки є питанням більш-менш сталим у теоретичному плані. Згідно з Методичними рекомендаціями Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо розрахунку рівня економічної безпеки, до найвагоміших показників бюджетної безпеки держави віднесено показник відношення дефіциту Державного бюджету до ВВП; дефіцит бюджетних і позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету [3].

Динаміка індикаторів бюджетної безпеки України в 2000-2014 рр. представлена у табл. 1. Згідно з розрахунками вітчизняного науковця С. В. Онищенко, яка аналізувала рівень бюджетної безпеки в Україні протягом тривалого періоду часу, такий показник, як рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет не мав стабільної динаміки, коливався в межах 26-32% й перебуває в межах оптимального та граничного значень (28% та 37% відповідно), що є ознакою існування тіньового сектору економіки та неефективності роботи уряду. Період зменшення спостерігається після світової економічної кризи 2008-2009 рр., внаслідок якої відбувся загальний спад виробництва та економіки в цілому, а це, в свою чергу, привело до зменшення надходжень до бюджету. С.В. Онищенко також установила, що у зв'язку з нестабільною політичною ситуацією в країні протягом 2013-2014 рр. й зменшенням території України, простежується негативна тенденція до зменшення даного показника, що свідчить про погіршення стану бюджетної безпеки держави. Показник дефіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління значно коливається протягом 2000-2014 рр., тому прослідкувати чітку тенденцію неможливо. Оскільки найефективнішим значенням даного показника є його наближення до 0, то у зв'язку з цим можна відзначити, що найбільш раціонально проводилась бюджетна політика у 2013, 2014 роках, коли дефіцит бюджетних і позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління склав -0,05 та 0,06% до ВВП відповідно. Найменше значення даного показника було зафіксоване у 2005 р. (-0,37% до ВВП), а найбільше – у 2009 р. (2,02% до ВВП). Такий значний відрив від оптимального значення даного показника у 2009 р. пояснюється наслідками світової економічної кризи 2008-2009 рр., яка негативно вплинула на ефективність управління державними фінансами. Протягом 2011-2014 рр. простежується позитивна динаміка до наближення дефіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до оптимального значення. С.В. Онищенко вважає, що це свідчить про виважену, раціональну та ефективну бюджетну політику України й покращує рівень бюджетної безпеки [2, с. 172, 173].

З приводу цього висловлювання вченого зауважимо, що такий висновок є дуже спірним питанням і потребує додаткових досліджень щодо того, за рахунок чого було отримано такий результат. Разом з тим, не можемо не погодитися з висновком С.В. Онищенко, яка зауважує, що поступове і системне зниження фіскального навантаження могло б збільшити доходи державного бюджету шляхом зменшення тіньового сектору економіки та надати підґрунтя для забезпечення оновлення основних виробничих фондів, технічного переоснащення, запровадження новітніх інноваційних технологій. Загалом, дослідниця оцінює стан бюджетної безпеки як не задовільний, але не критичний [2, с. 172, 174, 175].

Бюджетна безпека символізує собою ефективність бюджетної політики. Методи її досягнення можуть бути різні й протягом певного періоду часу можуть суттєво змінюватися. Головне – забезпечити високу якість розроблення бюджету, через бюджетно-податкові інструменти сприяти розширенню випуску тих товарів і послуг, які дадуть найбільші доходи і поліпшать структуру виробництва, а також сприятимуть підвищенню добробуту населення. Тобто кінцевим орієнтиром бюджетної політики є людина. Економити на освіті або на здоров'ї нації – це не правильно в усіх сенсах.

Звернемося до стану соціальної безпеки в країні. Соціальну безпеку здебільшого визначають як такий стан суспільства, в тому числі основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку,

Таблиця 1

Динаміка індикаторів бюджетної безпеки України в 2000-2014 рр. [2, с. 172]

№ з/п	Найменування індикатора	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Оптимальне значення	Критичне значення
1	Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	0,41	-0,33	0,50	-0,39	-2,96	-1,80	-0,69	-1,36	-1,32	-3,89	-5,94	-1,81	-3,78	-4,45	-4,98	3	10
2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП	-3,88	-2,73	-2,56	-0,70	-1,22	-0,50	-0,68	-0,91	-1,67	-2,18	0,22	-0,99	-0,69	-0,45	-1,02	0	-3,5
3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	28,87	26,89	27,41	28,17	26,51	30,40	31,57	30,52	31,42	22,96	29,05	30,61	31,56	30,43	29,11	28	37
4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	18,31	16,32	20,07	18,21	17,17	16,24	9,40	5,92	4,23	19,24	17,54	21,86	26,67	33,04	47,27	6	16

зовнішньої безпеки, культури, при якому забезпечується номінальний рівень соціальних умов і соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому. Найголовнішою загрозою соціальній безпеці є бідність населення, її поглиблення. Це підтверджується історією соціальних потрясінь з часів Спартак і до Майдана. Тому одним з важливих інструментів держави для виправлення ситуації є соціальний захист населення. По своїй суті – це частина соціальної політики, але його фінансове забезпечення є частиною фінансової політики держави.

У сучасній світовій практиці СЗН надається різним верствам населення та категоріям громадян, які в силу певних життєвих обставин втратили засоби до існування, тому він має різні форми та фінансові джерела. В Україні вирішення соціальних проблем, в тому числі здійснення СЗН, здебільшого є справою держави. Інші суспільні інститути поки що слабо беруть в цьому участь. Отже, СЗН фінансується нині головним чином з Державного та місцевих бюджетів. У бюджетній структурі стаття витрат на СЗН має назву «соціальний захист та соціальне забезпечення». І хоча ми не згодні з такою назвою, оскільки розглядаємо соціальне забезпечення однією з складових державної системи СЗН (поруч з соціальним страхуванням, соціальною допомогою, самозахистом), але у подальшому в статті для стислості будемо говорити про «видатки на СЗН». Наочне уявлення про динаміку витрат на СЗН у загальній структурі бюджетів та у ВВП впродовж 2000-2014 рр. надає табл. 2 [4, с.14; 5; 6, с. 61, 63; 7, с. 44, 46, 62, 64].

Таблиця 2

Динаміка видатків бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення протягом 2000-2014 рр., %

Роки	Частка видатків на соціальний захист у ВВП			Частка видатків на соціальний захист у загальній структурі видатків		
	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцеві бюджети	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцеві бюджети
2000	3,5	2,2	1,3	12,4	11,9	13,5
2001	4,1	2,0	2,1	15,0	12,4	18,9
2002	5,6	3,2	2,4	20,9	20,5	21,7
2003	4,8	2,5	2,3	17,1	15,4	19,5
2004	5,6	3,6	2,0	19,0	19,3	18,5
2005	9,1	7,2	1,9	28,2	35,2	16,1
2006	7,6	5,6	2,0	23,7	29,4	15,4
2007	6,8	4,1	2,7	21,4	22,5	20,0
2008	7,8	5,4	2,4	23,8	27,4	18,3
2009	8,6	5,6	3,0	25,4	28,3	21,4
2010	9,7	6,4	3,3	27,6	30,7	23,2
2011	8,0	4,9	3,1	25,1	26,5	23,3
2012	8,9	5,3	3,6	25,4	27,4	22,6
2013	9,97	6,07	3,90	28,7	21,9	25,7
2014	8,81	5,14	3,67	26,4	18,7	25,5

Для нас найбільш цікавими є останні чотири роки, але через відсутність достатніх офіційних даних за 2015 р., зупинимось, головним чином, на 2012-2014 рр. Як видно з табл. 2, фінансування СЗН займає важливе місце серед державних видатків. Аналізуючи бюджетне фінансування СЗН протягом зазначеного періоду, спостерігаємо з незначними коливаннями зростання його частки в структурі видатків Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України та у ВВП практично до 2013 р. Наведені дані свідчать про соціальну спрямованість бюджетної політики держави.

Максимальне зростання видатків на СЗН спостерігалось у 2013 р., коли частка зазначених видатків у структурі Зведеного бюджету України становила 28,7%, або 9,97% щодо ВВП. Протягом 2012-2014 рр. у структурі видатків Державного бюджету частка видатків на СЗН зменшилась з 27,4% до 18,7%. У цілому темпи приросту цих видатків склали -9,0%. Взагалі частка видатків соціального стримування за 2012-2014 рр. відповідно по роках у структурі зведеного бюджету склала 60,7%; 64,4%; 59,1%; у структурі державного – 45,1%; 47,8%; 41,6% та у структурі місцевих бюджетів – 79,8%; 86,3%; 82,5%. Місцеві бюджети спрямовують у соціально-культурну сферу значно більше коштів, ніж Державний бюджет, що пояснюється структурою витрат місцевих бюджетів, згідно з Бюджетним кодексом України. Однак у 2014 р. частка цих видатків місцевих бюджетів знизилася порівняно з показником попереднього року на 3,8 в. п. і становила 82,5%. Видатки соціального спрямування Зведеного бюджету у 2014 р. становили майже 309,0 млрд грн, що менше за аналогічний показник попереднього року на 16,8 млрд грн, або майже на 5,2%. Їх частка становила 59,1 %, що на 5,3 в. п. нижче ніж у 2013 році, і є найнижчою за останні п'ять років. Частки видатків Зведеного бюджету на освіту, охорону здоров'я, СЗН й духовний та фізичний розвиток зменшилися, відповідно, на 1,7 в. п., 1,3 в. п., 2,3 в. п. та 0,1 в. п. [7, с. 44, 47].

Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України за даними 2014 року становить 14,27%, що на 0,79 в. п. менше за відповідний показник попереднього року. Найбільше зростання цього показника спостерігається за видатками на житлово-комунальне господарство (+0,61 в. п.), а найбільше скорочення частки відбулося за видатками на: освіту (на 0,59 в. п.), охорону здоров'я (на 0,39 в. п.), СЗН (на 0,23 в. п.). [7, с. 63].

В абсолютному вимірі коштів, зокрема, на СЗН використано менше, порівняно з 2013 р. на 7 млрд 989,1 млн грн, або 9,0%, з яких видатки на дотацію для виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, і покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій, у тому числі покриття витрат, пов'язаних з обслуговуванням боргових зобов'язань, – на 7 млрд 419,7 млн грн, або 8,9% – зменшилися за рахунок скорочення пенсійних виплат в Автономній Республіці Крим та в окупованій частині Донбасу [8].

На нашу думку, очевидне зниження фінансування СЗН з державного бюджету говорить про зміни в бюджетній політиці держави в антисоціальному напрямку. Згідно з Конституцією України, держава має забезпечувати збереження прожиткового мінімуму всім громадянам, здійснювати відносно вирівнювання стартових умов до початку дії ринкових механізмів в частині оплати праці різних категорій зайнятих і соціального забезпечення непрацевдатних. «Згідно з законом прожитковий мінімум має переглядатися кожні 5 років. Але жодного разу за 15 років він не переглядався. Більше того, останні 10 років прожитковий мінімум жодного разу не формувався за відповідною методикою. Він фактично встановлюється відповідно до економічних можливостей держави, виходячи із того фінансування, яке є в держбюджеті» [9].

Основна державна соціальна гарантія – мінімальна заробітна плата складає нині лише 66% від рівня розрахованого Мінсоцполітики відповідно до чинного

законодавства, розміру фактичного прожиткового мінімуму в умовах порушення законодавчих вимог щодо індексації заробітної плати і пенсій. За підрахунками Федерації профспілок України фактичний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб у лютому 2015 р. мав скласти 2027 грн, проти затверджених Державним бюджетом України на 2015 р. 1218 грн, а перший тарифний розряд ЄТС на рівні 852 грн, взагалі на 366 грн нижчий від законодавчо встановленого рівня. Субвенції на освіту, охорону здоров'я, культуру не забезпечують навіть першочергових виплат заробітної плати в рівнях, визначених чинним законодавством, нормативною базою [10, с. 59-63].

Поглянемо на перспективи фінансування соціальних видатків з Державного бюджету України у 2016 р. Соціальні стандарти будуть підвищені несуттєво. Так, прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць з 1 січня 2016 р. становитиме 1330 грн, а до кінця року зросте до 1496 грн. За 2015 р. він зросте з 1176 грн до 1330 грн. Мінімальна заробітна плата в місячному розмірі з 1 січня 2016 р. становитиме 1378 грн, а до кінця року буде підвищена до 1550 грн (у 2015 р. – з 1218 грн до 1378 грн). Також у 2016 р. передбачено дозвіл Кабінету Міністрів України щодо реструктуризації фактичної заборгованості держави перед громадянами у розмірі 7,54 млрд грн, що з'явилися в результаті розгляду справ проти України Європейським судом з прав людини.

Багато хто вважає, що в умовах, у яких опинилася Україна (війна, анексія Криму, великі борги України перед міжнародними фінансовими організаціями й іншими країнами), держава не може дозволити собі бюджет, спрямований на підвищення добробуту життя за рахунок підвищення соціальних виплат. Слід зауважити, що бюджет завжди будувався як «соціальний», а насправді це була дуже бідна соціальність у дуже бідній країні, яка не може забезпечити реальної допомоги. Навіть зростання частки видатків на СЗН не супроводжувалось істотним підвищенням соціальних гарантій. Адже велика частина коштів, як вже зазначалося вище, йде на покриття дефіциту Пенсійного Фонду України. Прикро, що навіть у ті роки, коли відбувалось зростання загальних бюджетних видатків на СЗН (це період до 2014 р.), результати боротьби з асоціальними явищами були невтішними. Так, у 2013 р. було виявлено злочинів на 116,5 тис. більше, ніж у 2012 р., високими темпами зростає захворюваність на СНІД [11, с. 469, 437]. Не секрет, що в Україні щороку збільшується кількість безпритульних людей, що можна відчутти й без офіційної статистики. За даними Мінсоцполітики, станом на 1 липня 2013 р. в Україні діють 85 центрів обліку бездомних осіб, 21 будинок нічного перебування, 13 центрів реінтеграції та два соціальні готелі. Впродовж першої половини цього року центри обліку обслужили 8,7 тис. осіб, а заклади, що надають тимчасовий притулок, – 4,2 тис. осіб. «Реальною причиною бездомності, – стверджує соціолог А. Рябчук, – є зміна економічної та політичної систем. Безробіття й низькі зарплати для окремих категорій працівників, неадекватний рівень соціального захисту та відсутність гарантій на дім створюють групу населення з підвищеним рівнем ризику втратити житло. Це призводить до наслідків: алкоголізм, сімейні конфлікти, злочинність» [12]. Протягом 2012-2014 рр. кількість будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів дорослих зменшилась з 324 до 290, тобто на 34 будинки [11, с.445]. Сьогодні неформальна зайнятість є основним або допоміжним джерелом доходів для 40-54% українських домогосподарств.

Чинна система СЗН і, насамперед, пільги та субсидії, не забезпечують належного рівня підтримки незахищених верств населення, незважаючи на зростання питомої ваги видатків зведеного бюджету на зазначені цілі. Хронічна нестача коштів на фінансування програм СЗН пояснюється, передусім, тим, що діюча система пільг є фінансово необґрунтованою, значною мірою декларативною, непрозорою і соціально несправедливою. Вона не зорієнтована на захист від бідності (частка пільговиків серед небідних становить 30%, а серед бідних – 23%). Як правило, збільшення обсягів СЗН тягне за собою лише збільшення числа корупціонерів в соціальній сфері, втрати національного багатства і, в результаті, навпаки, погіршення соціальних стандартів. Тож, в умовах економічного спаду та зниження ділової активності очікувати на «соціальний бюджет» без суттєвих якісних змін в управлінні економікою марно. «Бюджет розвитку – це така українська легенда», – каже експерт з проблем державних фінансів Громадської організації «Реанімаційний пакет реформ» П. Кухта. Не можна вкладати гроші в якісь сфери, чи в інфраструктуру в умовах корумпованої й не реформованої держави, – вважає фахівець, – бо на виході не буде нічого [13].

Тож лишається бюджет економії витрат. Це бюджет, як зазначають експерти, усуває державу від тих сфер, де вона погано працює, робить її видатки більш ефективними. Протягом 2015 р. суспільство так і не побачило цілеспрямованих зусиль щодо виявлення неефективних витрат бюджету. Не була проведена інвентаризація державних трат і публічно не доведена їх неефективність, що продемонструвало б, що і де держава має скорочувати, аби зменшити витрати коштів платників податків.

Висновки. Ціною скорочення державних витрат на фінансування СЗН не можна забезпечити поліпшення бюджетної безпеки. Це не є виходом, це – не самоціль. Безпека тоді й буде реальною, коли у населення з'явиться мотивація працювати й покращувати життя. Люди повинні відчувати, що урядом робиться все правильно та справедливо. Є багато інших способів вирішити бюджетні проблеми. Насамперед, це – реформи та боротьба з корупцією на всіх рівнях. Реформи в Україні повинні проводитися одночасно й мають бути радикальними у всіх сферах відразу. Не може і не повинно бути так, щоб за рахунок зменшення асигнувань на соціальні цілі можна було покращити фінансову або бюджетну безпеку. Тому що з'явиться «бумеранг» у вигляді соціального протесту. Подальше дослідження означеної проблеми слід проводити у таких напрямках: по-перше, потрібні правильні розрахунки щодо того, як соціальні виплати «переобтяжують» бюджет; по-друге, слід переглянути, кому реально поступають соціальні допомоги й відповідно скоригувати законодавство; по-третє, необхідно поррахувати економічний і соціальний ефект від проведення реформ податкової системи, соціальної сфери, судової системи тощо. Науково обґрунтована й зважена грошово-кредитна й бюджетна політика стануть запорукою зростання добробуту населення.

Бібліографічні посилання

1. Україна в 2015 році: Цілі розвитку тисячоліття, адаптовані для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undp.org.ua/ua/millennium-development-goals/mdgs-in-ukraine>
2. Онищенко С. В. Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України / С. В. Онищенко // Матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 жовт. 2015 р. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. – 304 с.

3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni Rekomendatsii](http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni_Rekomendatsii)
4. Баранник Л. Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення в умовах економічних перетворень : автореф. дис... докт. екон. наук / Л. Б. Баранник. – К. : КНТЕУ, 2014.
5. Сидор І. П. Бюджетне забезпечення соціального захисту населення: теоретичні аспекти та вітчизняна практика [Електронний ресурс] / І. П. Сидор. – Режим доступу : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2015/29.pdf
6. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2013 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін. ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с.
7. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2015.– 77с.
8. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2014 рік [Електронний ресурс] / відп. за випуск О. І. Тесленко. – К. : Рахункова палата, 2015. – С. 20–21. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16745880/Bulet_vukon_DBU_2014.pdf
9. Розенко П. Уряд запланував підвищення мінімальних соціальних стандартів і прожиткового мінімуму з 1 грудня 2015 року [Електронний ресурс] / П. Розенко // Урядовий портал. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248025611
10. Мних М. В. Роль та значення реформування економіки України в сучасних умовах / М. В. Мних // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : мат-ли XII міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 жовт. 2015 р. – К. : КНУ імені Т. Шевченка, 2015. – С. 59–63.
11. Статистичний щорічник України за 2014 рік / за ред. І. М. Жук ; відп. за випуск О. А. Вишнеvsька. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – С. 469, 437.
12. Загакайло О. Бездомність – не ступінь морального падіння / О. Загакайло // Дзеркало тижня. – № 42. – 15.11.2013.
13. Бюджет-2016: поліпшення життя не заплановано [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/publications/sotsialnij-derzhbjudzhjet-ukrajintsjam-bilshe-ne-svitit.html>

Надійшла до редколегії 23.11.15